



CARİ İŞLEMLER AÇIĞININ SEBEPLERİ VE MODELLENMESİ

Ahmet YÜZBAŞIOĞULLARI*

Ahmet BARBAK**

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de cari işlemler bilançosu açığının Panel GMM modelindeki değişkenlerin Türkiye veri setine uygulanması suretiyle modellenmesini amaçlamaktadır. Cari İşlemler Bilançosu (CİB) açığı, ülkelerin ödemeler dengesinin önemli bir unsurudur. Küresel ekonomik koşullardan bağımsız olarak düşünilemeyecek olan CİB açığı, ülkeler arası mal ve hizmet hareketlerinin ve ülkelerin ekonomik istikrarının değerlendirilmesinde kullanılan belli başlı ölçütlerden birisidir. CİB açığı, ekonomik krize karşı erken uyarı sağlayan başlıca göstergelerden birisidir. Son elli yılda ekonomisine olumsuz etkileri olan ekonomik krizler yaşayan Türkiye için de sürdürülebilir bir CİB açığının sağlanması oldukça önemlidir. Bu kapsamda CİB açığının modellenmesi için öncelikle CİB ile Gayri Safi Milli Hâsıla ve Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla arasındaki ilişkinin matematiksel olarak açıklanması gereklidir. Bu kapsamda CİB açığı ile tüketim ya da yatırım açığı arasında ilişki olduğu görülmektedir. CİB açığının azaltılması amacıyla yatırımların azaltılmasının ekonomideki büyümeyi küçültmesi nedeniyle istenmeyen bir durumdur. Dolayısıyla Türkiye’de cari işlemler bilançosunun açık vermesi durumunda izlenmesi gereken en önemli politika, tüketimin azaltılması olmalıdır. Tüketimin azaltılması aynı zamanda tasarrufu arttıracığından, ekonomiye önemli katkıları olacaktır. Bu nedenle, Türkiye’de CİB açığının modellenmesine ilişkin ekonometrik çalışmalar tüketimi açıklamaya yönelik olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Cari İşlemler Açığı, Cari İşlemler Dengesi, Gayrisafi Milli Hâsıla, Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla, Tüketim.

THE CAUSES OF THE CURRENT ACCOUNT DEFICIT AND ITS MODELLING

Abstract

This study aims to model Turkey’s current account deficit by applying variables in Panel GMM Model to Turkey data set. Current Account Deficit is a crucial component of countries’ balance of payments. Current Account Deficit, which cannot be considered independent from global economic conditions, is also a significant criterion used to assess the movements of goods and services among countries, and economic stability of countries. Current account deficit is one of the leading indicators acting as an early warning against economic crisis. A sustainable current account deficit is quite significant for Turkey given the fact that it has undergone economic crises in the last fifty years, affecting negatively its economy. In order to determine accurately the effects of Current Account Deficit on economy, it is essential to analyse its relation between Gross National Product and Gross Domestic Product with a mathematical model. Reduction in current accounts deficit is possible with reduction in consumption and investment. Reduction in investment is an undesirable situation for it mitigates economic growth. Therefore, in Turkey, the most significant policy when the current accounts have deficit ought to be reducing consumption. Since the reduction in consumption also increases savings, it will be highly effective. Hence, the econometric studies in Turkey ought to be devoted to explaining consumption.

Key Words: Current Account Deficit, Current Account Balance, Gross National Product, Gross Domestic Product, Consumption.

1. GİRİŞ

Ödemeler dengesi istatistikleri iki önemli sınıf olan “Cari İşlemler” ile “Sermaye ve Finans” hesaplarından oluşmaktadır. Cari işlemler; mal, hizmet ve gelirlerle ilgili reel kaynaklara ilişkin işlemleri ve cari transferleri, sermaye ve finans hesapları ise sermaye transferleri ya da finansal araçlara ilişkin işlemler aracılığıyla reel kaynak akımlarının finansmanını göstermektedir. Uluslararası ödemelerde, herhangi bir ülkenin dış ticaretinin açık vermesi durumunda bu açık genellikle, borç alınarak veya mevcut varlıklar satılarak finanse edilmektedir.

* Dr., Kara Kuvvetleri İkmal Maliye Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı Maliye Konuları Kurul Başkanı, ayuzbasi4@yahoo.com

** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi SBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Yönetim Bilimleri) Ana Bilim Dalı, abarbak01@gmail.com



İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada değişen ekonomik konjonktür çerçevesinde Türkiye'nin dış ticareti ekonomide önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Değişen ekonomik yapı, Türkiye'de ekonomik gelişmeye neden olmasının yanında başta 1994 ve 2001 yılları olmak üzere çeşitli krizler ile karşı karşıya kalınmasına sebep olmuş ve önemli maliyetlerin ödenmesine zemin hazırlamıştır. Yaşanan krizlerin oluşmasında yıllar içinde büyüyen CİB açığı da önemli bir etken olmuştur. Bundan sonraki yıllarda da ekonomik kriz yaşanmamasında önemli anahtarlardan birisi CİB açığının sürdürülebilir bir seviyede olmasıdır. Bu kapsamda CİB açığının sebeplerinin modellenmesi ve tedbirler alınması hükümetlerin temel amaçlarından olmuştur.

Uzun süreli ve yüksek oranlı CİB açığının genelde finansal ve/veya döviz krizleri ile sonuçlanması, önemini oldukça arttırmıştır. Bu bağlamda; CİB açığının doğrudan sebeplerinin bulunarak gerekli tedbirlerin alınması ve uygulanması son derece önemlidir. CİB açığının sebeplerini bulmak üzere, başta ABD olmak üzere çeşitli ülke/ülke gruplarını kapsayan hem teorik hem de ampirik bir çok çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmada, dünya ülkelerinin birçoğunda analiz için yeterli veri olmaması/elde edilememesi nedeniyle sadece G-20 ülkelerine ait veriler kullanılmıştır. Yine analiz için yeterli veri elde edilememesi nedeniyle, G-20 ülkelerinden de Arjantin ve Avrupa Birliği kapsam dışında tutulmuştur. Analizde kullanılan veriler, Dünya Bankası veri setinden alınmıştır. 2005 yılında GATT kapsamında dış ticaretin serbestleştirilmesi ve miktar kısıtlamalarının kaldırılması nedeniyle, 1960-2004 ve 2005-2011 dönemleri ayrı değerlendirilmiştir.

Çalışmada, öncelikle CİB ve sermaye hareketleri arasındaki ilişkiden bahsedildikten sonra Cari İşlemler Dengesi (CİD) teorik olarak kısaca açıklanacaktır. Daha sonra bu konuda yapılmış olan bazı ekonometrik çalışmalar ile bunların sonuçlarına değinilecek ve devamında bu çalışmada kullanılacak olan ekonometrik yöntemlerin genel çerçevesi açıklanacaktır. Sonraki bölümde, G-20 ülkelerinden 18 tanesine ait veriler kullanılarak, Türkiye'de CİB açığı, Panel GMM modelindeki değişkenlerin Türkiye veri setine uygulanması suretiyle modellenecektir. Son bölümde ise oluşturulan model ile elde edilen sonuçlar, kuramsal çerçevede yorumlanacaktır.

2. CARİ İŞLEMLER BİLÂNÇOSU VE SERMAYE HAREKETLERİ

Ödemeler bilânçosunun mal, hizmet ve transfer kalemlerinin gelir ve giderler toplamı arasındaki fark CİB fazlasını ya da açığını ifade etmektedir. CİB'nun açık veya fazla vermesi durumunda ülkeler arasında kredi/borç alışverişini kapsayan sermaye hareketleri ortaya çıkmaktadır. Ancak sermaye hareketleri sadece CİB açığını ya da fazlasını dengelemek için yapılmamaktadır. Bunun yanında, cari işlemlerden bağımsız olarak, sermaye yatırımlarının ülke içinde ya da dışında yapılmasıyla ilgili kararlar da sermaye hareketlerini etkilemektedir. Buna göre, CİB ile sermaye hareketleri bilânçosunun toplamı ödemeler bilânçosunun genel açığını ya da fazlasını göstermektedir. Bu durum ise matematiksel olarak şöyle ifade edilmektedir:

$$\text{Cari İşlemler Bilânçosu (CİB) Açığı} + \text{Net Sermaye Girişi (ANFA)} = 0 \quad (1)$$

(1) numaralı denklemden anlaşılacağı üzere bir ülke, satabileceği bir varlığı yoksa veya varlık satışından yeterli finansmanı sağlayamayacağını öngörüyorsa, bunun yanı sıra yurt dışından da açığını kapatacak miktarda borç alamıyorsa, Cari İşlemler Açığını sıfırlaması gerekmektedir. Ancak bu durum, Gayrisafi Milli Hâsıla (GSMH)'da ani ve sert düşüşlere



sebeplerde olmakta ve topluma çok büyük bir maliyet yüklemektedir. (Dornbusch ve diğerleri, 1998:267)

Dış ticarete yaşanan liberalleşmeye paralel olarak, özellikle 2005 yılından itibaren CİB açık/fazlalarının Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH)'ya oranlarındaki yükselme GSMH'daki artışın çok daha üzerinde olmuştur. G-20 ülkelerinden 18 tanesinin dış ticaretinin GSYİH'ya oranının ortalaması 1960-2004 yılları arasında %38 iken, 2005-2009 yılları arasında bu oran % 56'ya çıkmıştır. Yine 1960-2004 yılları arasında G-20 ülkelerinin GSMH'nın büyümesi %4,13 iken 2005-2009 yılları arasında bu oran % 3,09'a düşmüştür. Başka bir ifadeyle ülkelerin üretimlerindeki artış oranı ortalama % 25 düşerken dış ticaretin GSYİH'ya oranı ortalama % 47 oranında artmıştır.

Tablo-1'de görüleceği üzere, ülke gruplarına göre CİB açığının GSYİH'ya oranının değişimi de çok farklı olmuştur. 1960-2011 yılları arasında dünya genelinde CİB açığının GSMH'ya oranı % -3,01 iken G-20 ülkelerinde bu oran % -0,14 ve Türkiye içinde % -2,39'dur. Türkiye'ye ait oran dünya genelinin altında olsa da G-20 ülkelerinin ortalamasının oldukça üzerindedir. Bunun yanında, gerçekleşen değerlerin standart sapması dünyada % 1,77 ve G-20 ülkelerinde % 5,40 olmasına karşılık Türkiye'de % 2,56'dır. Türkiye'deki oranının volatilitesi dünyadan yüksek, G-20 ülkelerinin ise altında seyretmiştir. Bu durum ise, ekonomideki belirsizlik ve istikrarsızlığın göreceli olarak birçok ülkeye göre çok daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Tablo-1'de birçok ülkede kronik bir açık olmasına karşılık petrol zengini Suudi Arabistan ve Rusya ile yıllar itibarıyla dışa açık büyüme göstermiş olan Çin, Almanya, Japonya ve Kore'nin sürekli fazla verdiği görülmektedir. 1960-2004 döneminde Türkiye'nin CİB açığının GSYİH'ya oranı % 1,59'dan % 4,42'ye çıkmıştır. G-20 ülkelerinde 1960-2004 döneminde %0,39 açık var iken 2005-2011 döneminde başta Suudi Arabistan olmak üzere fazla veren ülkeler nedeniyle % 1,09 fazla verilmiştir. Buna karşılık 2008 yılında yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle standart sapma belirtilen dönemlerde % 4,98'den % 6,99'a; üretimdeki yıllık artış ise % 4,56'dan % 4,78'e çıkmıştır. Buna göre, Türkiye'nin dış ticaret açığının yatırım yerine tüketimde kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 1: 1960-2004 ve 2005-2011 Yıllarına ait CİB'nun GSYİH'ya oranı ve GSYİH'nın Yıllık Büyüme Oranları

ÜLKE	CİB%GDP ORTALAMA		STANDART SAP. (CİB)		GDPGROWAN ORTALAMA	
	1960-2004	2005-2011	1960-2004	2005-2011	1960-2004	2005-2011
AUS	-3,47	-5,23	1,64	1,33	3,71	2,89
BR	-2,16	-0,66	2,30	1,61	4,54	4,05
CAN	-1,77	-0,62	1,91	2,26	3,63	1,66
CHN	1,12	7,36	2,13	2,18	7,84	10,93
DEU	0,73	6,14	1,86	0,73	2,19	1,47
FRA	0,42	-1,33	1,19	0,64	3,24	0,96
GBR	-0,90	-2,43	1,81	0,74	2,67	0,78
IDN	-0,93	1,21	3,42	1,22	5,61	5,83
IND	-0,74	-1,73	1,16	0,94	4,71	8,34



ITA	-0,24	-2,77	1,67	0,58	3,18	-0,01
JPN	2,21	3,46	1,25	0,96	4,56	0,51
KOR	0,42	2,17	4,40	1,11	7,35	3,83
MEX	-2,36	-0,73	2,86	0,36	4,43	2,29
RUS	6,82	6,70	5,91	2,62	-0,98	4,15
SAU	3,87	22,31	16,32	8,81	5,33	3,78
TUR	-1,62	-5,84	1,91	2,33	4,56	4,78
USA	-1,59	-4,42	1,68	1,37	3,42	1,21
ZAF	-0,52	-4,74	3,25	1,83	3,22	3,50
GENEL	-0,39	1,09	4,98	6,99	4,27	3,36

Özellikle dünyanın lokomotifi sayılan ABD'nin CİB açığı ortalaması 1970-1997 yılları arasında % 0,98 iken 1998-2011 yılları arasında % 4,21'e çıkmıştır. CİB açığının 1998 yılından itibaren sürekli artma eğilimi içinde olması ve standart sapmasının da % 1,94 gibi G-20 ortalamasından daha yüksek düzeyde olması dünya ekonomisi için tehlike arz etmektedir.

CİB'nun kronik bir biçimde açık vererek finanse edilemeyecek boyuta gelmesi, ekonomik krizlere yol açmakta ve ülke ekonomilerine önemli derecede zarar verebilmektedir. Kriz durumunda ise ülkelerin milli gelirlerinde ve gelir dağılımlarında hem düşme hem de bozulma yaşanmaktadır. Aynı zamanda, bu krizler doğrudan veya dolaylı olarak diğer ülkeleri de etkilemektedir. Bu nedenle dünyadaki her ülkeye ait CİD diğer ülkeleri de ilgilendirmektedir.

2.1. Cari İşlemler Dengesinin Kuramsal Temelleri

GSYİH, bir ülkenin mal ve hizmet ürünlerinden elde etmiş olduğu geliri veya yapmış olduğu harcamaları ifade eden bir akım değişkenidir. GSYİH, ülkenin ekonomik performansının ölçülmesinde kullanılan en önemli göstergelerden birisidir. Tanımdan anlaşılacağı üzere GSYİH, hem ekonomideki bireylerin tamamının elde etmiş oldukları gelirleri hem de ülkenin mal ve hizmetlere yapmış oldukları toplam harcamayı göstermektedir (Mankiw, 2007:15-16).

GSYİH'nın üretim yönünden tanımı; bir ülkenin belirli bir zaman diliminde üretmiş olduğu nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeridir. Gelir yönünden tanımında ise "Ulusal Gelir (NI)" kavramı kullanılarak, ülkedeki bireylerin belirli bir zaman diliminde üretim faktörlerinden elde ettikleri gelirlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkenin GSYİH'sı (2) numaralı denklem ile ifade edilmiştir. Denklemde C tüketimi, I yatırımı, G devlet harcamalarını, X ihracatı ve M ithalatı göstermektedir.

$$GSYİH_t = C_t + I_t + G_t + [X_t - M_t] \quad (2)$$

GSMH ise, GSYİH'ya yurt dışına yapılan/alınan net faktör ödemelerinin (R_t) ilavesi ile bulunmaktadır. Yani, GSYİH ülke içinde üretilen ürünlerin toplamını, GSMH ise ülke bireylerinin kazandığı toplam geliri ifade etmektedir.

$$GSMH_t = GSYİH_t + R_t = [C_t + I_t + G_t + [X_t - M_t]] + R_t = (C_t + I_t + G_t) + CA_t \quad (3)$$



(3) numaralı denklem yardımıyla da CİB bulunmuştur. İhracat/ithalat farkına, net faktör ödemelerinin ilavesi ile bulunan CİB'nun matematiksel ifadesi aşağıda verilmiştir (Mark, s.17):

$$CA_t = [X_t - M_t] + R_t = \Delta NFA = GSMH_t - [C_t + I_t + G_t] \quad (4)$$

(4) numaralı denklemin " $GSMH_t - [C_t + I_t + G_t]$ " kısmının her iki tarafına vergi (T_t) dâhil edilirse denklemin değeri değişmeyecektir. Böylece, CİB'nun başka bir gösterimle yatırım ve tasarruf arasındaki fark olduğu bulunacaktır.

$$CA_t = GSMH_t - T_t - [C_t + I_t + G_t] + T_t$$

$$CA_t = [(GSMH_t - T_t - C_t) - I_t] + [T_t - G_t]$$

$$CA_t = [S_t - I_t] + [T_t - G_t] \quad (5)$$

CİB açığının "tasarruf ile yatırım" ve "vergi ile devlet harcamaları" arasındaki farktan kaynaklandığı (5) numaralı denklemde ortaya konulmuştur. Tasarrufu fazla olan veya bütçesi fazla veren ülkelerin CİB'nun fazla vereceği (5) numaralı denklemde anlaşılmaktadır. CİB'nun, Güneydoğu Asya veya petrol ihraç eden ülkelerin tasarruflarının yatırımlarından fazla olması nedeniyle fazla vermesi veya ABD gibi yatırımları tasarruflarından fazla olan ülkelerde açık vermesi (5) numaralı denklem ile uyumludur. Yine çalışmanın sonraki bölümlerinde bütçe açığı ile CİB açığı arasında ilişkiyi bulan ekonometrik çalışmaların da (5) numaralı denkleme paralel olduğu görülecektir.

(3) numaralı denklemdeki değişkenler devlet (g) ve bireylerin (p) tüketim ve yatırımları şeklinde değiştirilerek (6) numaralı GSMH denklemi elde edilmiştir. (Agenor vd., 2008:43).

$$GSMH_t = C_t^p + C_t^g + I_t^p + I_t^g + CA_t \quad (6)$$

(6) numaralı denklemdeki devlet ve bireylere ait tüketim ve yatırımlar birleştirilerek de (7) numaralı denklem elde edilmiştir:

$$GSMH_t = C_t + I_t + CA_t \quad (7)$$

(7) numaralı denklemdeki parasal büyüklüklerin ülkeler için aynı değeri ifade etmesi için denklemin her iki yanını $GSMH_t$ 'ye bölünmüştür. Böylece yıllar itibarıyla yaşanan nominal büyümeler ve ülkeler arasındaki parasal boyuttaki ciddi farklılıklar giderilerek (8) numaralı denklem elde edilmiştir.

$$(CA_t) / (GSMH_t) = (C_t + I_t + CA_t) / (GSMH_t) \quad (8)$$

(8) numaralı denklem yardımıyla CİB'nun GSMH'ya oranının matematiksel gösterimi elde edilmiştir.

$$\frac{(CA_t)}{(GSMH_t)} = 1 - \frac{(C_t)}{(GSMH_t)} - \frac{(I_t)}{(GSMH_t)} \quad (9)$$

GSMH ve GSYİH dünya genelinde birçok ülkede birbirine yakın değerlerde gerçekleşmektedir (Obstfeld ve Rogoff, 1998:7). Dünya Bankası veri tabanında, GSMH yerine değişken olarak GSYİH kullanılması ve GSMH ile GSYİH arasında önemli bir fark olmaması nedeniyle (9) numaralı denklem aşağıda belirtilen şekilde kullanılacaktır:

$$\frac{(CA_t)}{(GSYİH_t)} = 1 - \frac{(C_t)}{(GSYİH_t)} - \frac{(I_t)}{(GSYİH_t)} \quad (10)$$



2.2. Cari İşlemler Dengesini Modellemeye Yönelik Çalışmalar

Aizenman ve diğerleri (2008), 1981-1986 dönemine ait 18 değişken (yabancı varlıkların GSYİH'ya oranı, döviz rezervlerinin GSYİH'ya oranı, kişi başına düşen GSYİH artış yüzdesi, nüfus artış hızı, metal ihracatı, petrol ihracatı, bankalar tarafından yaratılan kredinin GSYİH'ya oranı, dışa açık endeksi, kuru sabitleme endeksi vd.) yardımıyla 69 ülkenin CİB dengelerinin GSYİH'larına oranını modellemeye çalışmışlardır. Çalışmayı üç bölümde yapmışlardır. Birinci bölümde, 18 değişkenin yanında ABD'nin bir önceki dönem CİD'nin GSYİH'ya oranını da bağımsız değişken olarak kullanmışlardır. Çalışmada düzeltilmiş R^2 0,63 bulunmuştur. İkinci bölümde, ABD dönem CİD'nin GSYİH'ya oranı, modelden çıkarılmış ve düzeltilmiş R^2 'nin 0,50 civarına düştüğü görülmüştür. Üçüncü bölümde ise ülkelerin, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak ikiye ayrılması sonucu, düzeltilmiş R^2 0,70'e çıkmıştır. Çalışmada, CİB açığını en fazla nüfus artışı ve sabit döviz kurunun etkilediği bulunmuştur. Yine ABD'nin %1'lik cari açığının, OECD ülkelerinde %0,5'lik bir fazlaya sebep olduğu bulunmuştur. Ancak yapılan çalışmalarda hata terimlerine ilişkin herhangi bir test yapılmamıştır. Dolayısıyla yapılan çalışmaların doğruluğu teyit edilememiştir.

Aizenman ve diğerleri (2008), 1990-2005 dönemi için, 25'i OECD üyesi olmak üzere 43 ülkenin CİB açığı ile Gayri Menkul Fiyatlarının artışının GSYİH deflatorüne oranı arasında önemli bir ilişki bulmuşlardır. Çalışmada CİB açığının % 4 artması durumunda gayrimenkul fiyatlarında % 10'luk bir değerlenmenin olduğu sonucuna varılmıştır. Yine, gayrimenkule ait bir yıl gecikmeli değerlerin standart sapmasının bir birim artması durumunda Dış Ticaret Açığında % 10, reel faizde % 7 ve GSMH'da % 2'lik bir artış olduğu bulunmuştur.

Ito ve diğerleri (2007), 19 gelişmiş ve 70 gelişmekte olan ülkeye ait 1986-2005 yılları arasında kapsayan CİD için Tasarruf ve Yatırımın GSMH'ya oranlarını bağımlı değişken olarak kullanmış, bağımsız değişken olarak ise finansal gelişme, finansal dışa açıklık ve yasal/yapısal gelişim kullanılmıştır. Ayrıca kontrol değişkenleri de kullanılmıştır. Tablo-2 ve Tablo-3'de belirtildiği üzere, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklaması % 60 civarında bulunmuştur. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerde yasal/yapısal sistemi daha iyi olan veya finansal açıdan daha kapalı olan ülkelerin; gelişmekte olan ülkelere ise sanayisi rekabetçi olan ve finansal açıdan dışa daha kapalı olanların CİB'nun fazla verdiğini bulmuşlardır. Ayrıca, bütçe açıklarının CİB açığında birebir belirleyici olmadığı; % 1'lik bir bütçe açığının % 0,5'lik bir CİB açığına sebep olduğu da bulunmuştur.

Chinn ve diğerleri (2005), 1971-2003 dönemi için 21 gelişmiş ve 97 gelişmekte olan ülkeye ait "Yabancı Sermaye Varlıklarının GSMH'ya oranı, Bütçe Fazlasının GSMH'ya oranı, Göreceli Gelir, Demografi, Belirsizlik, Dış Ticarete Açıklık, Finansal Gelişmişlik/Derinlik, Finansal Açıklık, Yasal Değişkenleri" kullanarak Cari İşlemler Açığını modellemişlerdir. Düzeltilmiş R^2 modelde ülke gruplarına ve kullanılan değişkenlere göre % 33-55 aralığında değişmektedir. Yine çalışmalarında, ülkelerin bütçe açıklarının CİD'nin oluşumunda önemli rolünün olduğu; sermaye piyasalarında yaşanan aşırı büyümenin ise CİB'nda bozulmaya sebep olduğu tespit edilmiştir.

Chinn ve diğerleri (2000), 1971-1995 dönemi için 18 gelişmiş ve 71 gelişmekte olan ülkeye ait 13 değişken yardımıyla CİB açığının GSYİH'ya oranını modellemiştir. Birinci aşamada kesit regresyonu ile modelleme yapılmış; gelişmiş ülkeler için düzeltilmiş R^2 0,94, diğer ülke grupları için düzeltilmiş R^2 ise 0,46 ile 0,57 arasında bulunmuştur. Zaman etkisine bağlı Panel Regresyon yapıldığında düzeltilmiş R^2 0,42 ile 0,58 arası bulunmuştur. Çalışmada, özellikle bütçe açığının CİB açığında önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir.



Teorik olarak dünyada oluşan CİB açık ve fazlalarının toplamı sıfır olmak zorundadır. Bazı ülkelerin sürekli açık vermesi ancak bazı ülkelerin sürekli fazla vermesi ile mümkün olmaktadır. Fazla veren ülkelerin elinde oluşan finansal varlıkların diğer ülkelerin dış ticaretinin finansmanında kullanılması bu spiralin devam etmesine neden olmaktadır. Bernanke (2005) tarafından yapılan çalışmada; Güneydoğu Asya ülkelerinde yüksek tasarruf oranının olduğu ve 1998 krizinden sonra yatırımların yavaşladığı; dış ticareten kaynaklanan fazlanın özellikle ABD'ye yöneldiği ve bu durumun da CİB açığının kronikleşmesine sebep olduğu ortaya konulmuştur.

3. ANALİZDE KULLANILACAK EKONOMETRİK YÖNTEMLER

Çalışmada 1971-2011 arasındaki 40 dönem için G-20 ülkelerinden 18 tanesine ait veriler kullanılmıştır. Çalışmada hem zaman hem de kesit regresyonun kullanılması ihtiyacından dolayı Panel Data yöntemi kullanılacaktır. En basit hali ile Panel Data şu modelle ifade edilmektedir (Davidson ve diğerleri, 1999: 267):

$$y_{it} = X_{it}\beta + u_{it} \quad i = 1, \dots, m \quad t = 1, \dots, T \quad u | X \sim N[0, \sigma^2 I] \quad (11)$$

(11) numaralı denklemde sağlanması gereken varsayımların gerçekleşmemesi durumunda ise aşağıda verilen Genelleştirilmiş Moment Metodu (GMM)'na ait model kullanılacaktır:

$$\min_{\beta} [\sum_{i=1}^m Z_i' (y_i - X_i \beta)]' W [\sum_{i=1}^m Z_i' (y_i - X_i \beta)] \quad (12)$$

(12) numaralı denklemde Z_i' entürmantal değişkenlerin olduğu GxL matrisi ve W ise tesadüf olmayan LxL simetrik matrisi ifade etmektedir. (12) numaralı denklem yardımıyla β vektörü aşağıda bulunmuştur. (Wooldridge, 2010:190)

$$\hat{\beta} = (X'Z'WZ'X)^{-1} (X'Z'WZ'Y) \quad (13)$$

Zaman serisi kullanılması nedeniyle hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasında ilişki olması durumunda oluşan otokorelasyonun giderilmesi amacıyla (14) numaralı denklemde belirtilen otoregresyon kullanılacaktır (Salvatore ve Reagle, 2002:242).

$$y_t = \gamma_1 y_{t-1} + \gamma_2 y_{t-2} + \dots + \gamma_p y_{t-p} + \varepsilon_t \quad (14)$$

3.1. Cari İşlemler Açığının Modellenmesi

Ülkelerin uzun dönemde düzenli ve sürdürülebilir bir büyüme sergilemeleri için CİB'nun kronik bir açık vermemesi gerekmektedir. Sürekli açık verilmesi, ülkelerin borç alma imkânının azalması durumunda, genellikle krizle sonuçlanmaktadır. Böyle bir kriz ise, üretimde ve gelir dağılımında ciddi hasarlara yol açmaktadır. Yine diğer ülkelerin yaşadığı kriz, dış ticareti ve/veya borç bulma imkânını azaltması gibi sebeplerden dolayı domino etkisi yaratarak diğer ülkelere de yayılabilmektedir. Dolayısıyla ülkelerin sürdürülebilir bir CİB'nun olması hayati önemi haizdir.

CİB'nun hangi değişkenlerden etkilendiğinin tespiti için uzun yıllardır birçok çalışma yapılmıştır. Reel döviz kurundan bütçe açığına kadar birçok bağımsız değişken yardımıyla CİB açığı modellenmeye çalışılmıştır. Önceki bölümde yer verilen bir kısım çalışmadan anlaşılacağı üzere, genelde kurulan modellerin CİB açığını açıklama yüzdesi % 50 civarında gerçekleşmiştir.

Bu çalışmada, (10) numaralı denklem yardımıyla CİB açığı modellenecektir. Modelin uygulanmasında, G-20 ülkelerinden Dünya Bankası veri setinde kayıtlı bulunan 18 adedinin



1971-2011 yılları arasındaki 40 dönemine ait verilerinden yararlanılmıştır. Ülkelere ait veri setlerinin uygun olması için Cari İşlemler Açığı (CAB_GDP), Tüketim (CONS_GDP) ve Yatırım (GROSSCAPFOR_GDP) değişkenlerinin GSYİH'ya oranları kullanılmıştır. Buna göre, çalışmada öncelikle G-20 ülkelerinin tamamına yönelik geçerli bir model Panel Data yöntemi ile oluşturulacak; daha sonra, kurulan modelin geçerliliği Türkiye'ye ait veriler kullanılarak kontrol edilecektir.

3.2. Cari İşlemler Bilançosu Açığının Modellenmesi

(10) numaralı denklemde belirtilen makroekonomik verilerin modellenmesi amacıyla (8) numaralı denklem yardımıyla panel regresyon yapılmıştır. Modelde oluşan otokorelasyonun giderilmesi amacıyla yatırım değişkeninin bir yıl gecikmeli değeri ve (11) numaralı denklemde kısaca açıklanan bağımlı değişkene ait 4 yıl otoregresif değerleri de modele sokulmuştur. Yapılan panel regresyon sonuçları Tablo-2'de sunulmuştur.

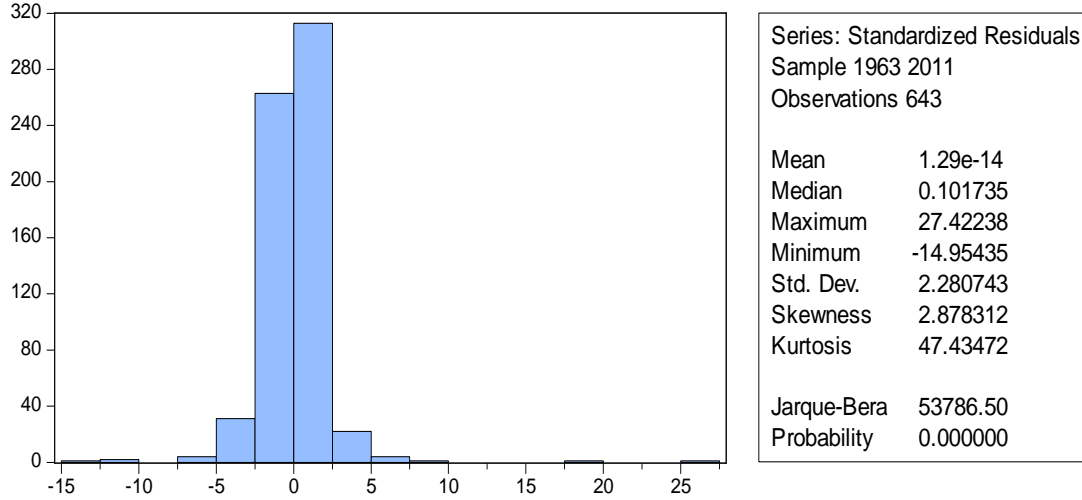
Tablo 2: G-20 Ülkelerine Ait Panel Regresyon Sonuçları

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-24,61089	10,12881	-2,42979	0,01540
CONS_GDP	0,32964	0,10559	3,12192	0,00190
CONS_GDP(-1)	-0,15868	0,02334	-6,79882	0,00000
GROSSCAPFOR_GDP	-0,40042	0,03327	-12,03590	0,00000
NETNATSAV_GNI	0,89161	0,10339	8,62347	0,00000
AR(1)	0,46667	0,04111	11,35242	0,00000
AR(2)	0,18415	0,04179	4,40643	0,00000
Effects Specification				
Cross-section fixed (dummy variables)				
R-squared	0,84110	Mean dependent var		-0,15210
Adjusted R-squared	0,83520	S,D, dependent var		5,46590
S.E. of regression	2,21893	Akaike info criterion		4,46854
Sum squared resid	3047,74000	Schwarz criterion		4,63524
Log likelihood	-1412,63500	Hannan-Quinn criter,		4,53323
F-statistic	142,45990	Durbin-Watson stat		1,99912
Prob(F-statistic)	0,00000			
Inverted AR Roots		0,72	-0,26	

Kurulan modelin açıklama yüzdesi %83 olup oldukça yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, çalışmanın önceki bölümlerinde açıklanan CİD'nin kuramsal boyutuyla da uyumludur. Çalışmada regresyon sabitinin çok yüksek çıkması CİB/GSYİH oranının önemli bir trende sahip olduğunu göstermektedir. (11) numaralı denklemde belirtilmiş olan otoregresif metodunun kullanıldığı AR(1) ve AR(2) olmak üzere iki dönemli bir gecikmenin modele girmesi ise CİB/GSYİH oranıyla oluşan değerlerin 2 yıl etkisini sürdürdüğünü göstermektedir.



Denklemin açıklayıcılığının yüksek olması ve katsayılarına ilişkin test sonuçlarının geçerli olmasına karşılık Şekil-1’de gösterilen hata terimlerine ait test sonuçlarının normal dağılmadığı görülmüştür.



Şekil 1: Panel Regresyonda Oluşan Hata Terimlerinin Normallik Testi

Şekil-1’de görüldüğü üzere; çarpıklık 0 olması gerekirken -4,54, basıklık ise 3 olması gerekirken 59,1 gerçekleşmiştir. Yine yapılan Jarque-Bera testinin sonuçları hata teriminin dağılımının normal olmadığını göstermektedir. Bu amaçla, (13) numaralı denklemde açıklanmış olan GMM yöntemi kullanılacaktır.

GMM yönteminde de, bir önceki modelde bulunan Cari İşlemler Açığı (CAB_GDP), Tüketim (CONS_GDP) ve Yatırım (GROSSCAPFOR_GDP) değişkenlerinin GSYİH’ya oranları kullanılmıştır. Araç değişkenleri olarak, Devlet harcamalarının GSYİH’ya oranı (GOVCONS_GDP), Hanehalkının Harcamalarının GSYİH’ya oranları (HOUSEHOLDCONS_GDP), petrol ithalatının toplam ithalata oranı (FUELIMP_IMP), GSYİH’nın yıllık büyümesi (GDPGROWAN_), M3 para arzının GSYİH’ya oranı (M3_GDP), toplam tasarrufun GSMH’ya oranı (NETNATSAV_GNI), TÜFE (CPI) ve banka kredilerinin GSYİH’ya oranı (DOMCREBAN_GDP) kullanılmıştır. Bulunan sonuçlar ise Tablo-3’de sunulmuştur.

Tablo 3: GMM Sonuçları

Variable	Coefficient	Std, Error	t-Statistic	Prob,
C	119,8980	5,4863	21,8539	0,0000
CONS_GDP	-0,8101	0,1068	-7,5840	0,0000
CONS_GDP(-1)	-0,3612	0,1330	-2,7149	0,0073
GROSSCAPFOR_GDP	-1,3308	0,0806	-16,5162	0,0000
AR(1)	-0,3489	0,0584	-5,9701	0,0000
AR(2)	0,2803	0,0687	4,0773	0,0001
AR(3)	0,2760	0,0777	3,5509	0,0005
Effects Specification				
Cross-section fixed (dummy variables)				



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 46 Kasım – Aralık 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>



R-squared	0,9295	Mean dependent var	0,3928
Adjusted R-squared	0,9231	S,D, dependent var	6,0217
S,E, of regression	1,6701	Sum squared resid	521,6062
Durbin-Watson stat	1,4540	J-statistic	15,7306
Instrument rank	20		
Inverted AR Roots	0,67	-,51+,38i	-,51-,38i

GMM yöntemiyle yapılan analizde de Panel Regresyon ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Kurulan modelin açıklayıcılığı 0,92 olup yüksek bulunmuştur. Denklemden kullanılan bağımsız değişkenlerin t değerleri geçerli çıkmıştır. Bunun yanı sıra, modelin sabiti oldukça yüksek çıkmıştır. Yine modelde yüksek miktarda korelasyon olması nedeniyle 3 yıla ait otoregresif metodu kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan araç değişkenlerinin fazla kullanılmamasını sağlayan kısıta ilişkin yapılan ki-kare testi [chi-square (15,7306;(20-8))]=0,2039 bulunarak modelin geçerliliğine ilişkin H_0 hipotezi ret edilmiştir. Sonuç olarak; yapılan çalışmanın açıklayıcılığının yüksek olduğu ve katsayıların istatistiksel olarak geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Panel GMM Modelindeki Değişkenlerin Türkiye Veri Setine Uygulanması

1950’li yıllardan itibaren yaşanmakta olan CİB açığının modellenmesi amacıyla Türkiye’ye ilişkin yapılacak ekonometrik çalışmada da G-20 ülkelerinden 18’ine ait yapılmış olan Panel GMM’de bulunan Cari İşlemler Açığı (CAB_GDP), Tüketim (CONS_GDP) ve Yatırım (GROSSCAPFOR_GDP) değişkenlerinin GSYİH’ya oranları kullanılmıştır. Araç değişkenleri olarak, Kamu Harcamalarının GSYİH’ya oranı (GOVCONS_GDP), Hane Halkının Harcamalarının GSYİH’ya oranları (HOUSEHOLDCONS_GDP), petrol ithalatının toplam ithalata oranı (FUELIMP_IMP), GSYİH’nın yıllık büyümesi (GDPGROWAN_), toplam tasarrufun GSMH’ya oranı (NETNATSAV_GNI), TÜFE (CPI) ve banka kredilerinin GSYİH’ya oranı (DOMCREBAN_GDP) kullanılmıştır. M3 para arzının GSYİH’ya oranı (M3_GDP) ise yeterli veri olmaması nedeniyle kullanılamamıştır. Yine çalışmada hata terimlerine ait otokorelasyonun giderilmesi amacıyla kullanılmış olan Yatırım’a ait 1 yıl gecikmeli değer ve bağımlı değişkene ait 2 yıl süreli otoregresif değişken de dâhil edilerek yapılan GMM’e ait sonuçlar Tablo-4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Türkiye Veri Setine Ait GMM Sonuçları

Variable	Coefficient	Std, Error	t-Statistic	Prob,
C	62,3605	4,8805	12,7775	0,0000
CONS_GDP	-0,6295	0,0491	-12,8201	0,0000
GROSSCAPFOR_GDP	-0,7441	0,0403	-18,4606	0,0000
GROSSCAPFOR_GDP(-1)	0,1146	0,0353	3,2443	0,0031
AR(1)	0,9754	0,0711	13,7190	0,0000
AR(2)	-0,0013	0,1151	-0,0111	0,9912
AR(3)	-0,0831	0,0972	-0,8549	0,4001
R-squared	0,9006	Mean dependent var		-2,1137



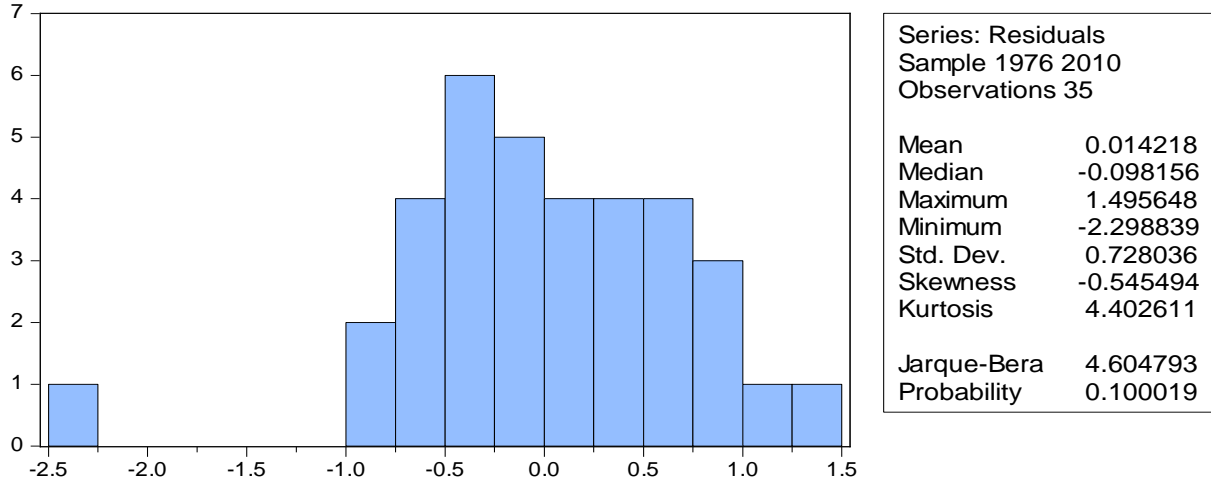
Adjusted R-squared	0,8785	S,D, dependent var	2,3253
S,E, of regression	0,8107	Sum squared resid	17,7449
Durbin-Watson stat	2,0300	J-statistic	7,2144
Instrument rank	18	Prob(J-statistic)	0,7815
Inverted AR Roots	0,86	0,37	-0,26

Yapılan çalışmada bağımlı değişkene ait AR(3) değişkenindeki katsayı istatistiksel olarak geçerli olmadığı için modelden çıkarılmış ve Tablo-5'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 5: Panel Regresyon Sonuçları

Variable	Coefficient	Std, Error	t-Statistic	Prob,
C	61,7457	5,8579	10,5406	0,0000
CONS_GDP	-0,6201	0,0590	-10,5145	0,0000
GROSSCAPFOR_GDP	-0,7601	0,0479	-15,8540	0,0000
GROSSCAPFOR_GDP(-1)	0,1019	0,0384	2,6564	0,0127
AR(1)	1,0572	0,0770	13,7339	0,0000
AR(2)	-0,1540	0,0589	-2,6165	0,0140
R-squared	0,9008	Mean dependent var		-2,1663
Adjusted R-squared	0,8837	S,D, dependent var		2,3119
S,E, of regression	0,7885	Sum squared resid		18,0283
Durbin-Watson stat	2,1245	J-statistic		7,3038
Instrument rank	15	Prob(J-statistic)		0,6055
Inverted AR Roots	0,88	0,17		

Modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama derecesi %88 bulunmuştur. J istatistiğinin % 60 çıkması ise, analize gereğinden fazla değişken içerdiğine ilişkin hipotezin ret edildiğini göstermektedir. Oluşan hata terimlerinin normal dağılmasına ilişkin yapılan Jarque-Bera testi Şekil-2'de sunulmuştur.



Şekil 2: Jarque-Bera Testi Sonuçları

Hata terimlerine ait çarpıklığın $-0,54$ değeriyle 0 'a yakın olduğu; yine basıklık değerinin 3 olması gerekirken $4,40$ olduğu ve Jarque-Bera testine göre normal dağıldığı görülmektedir. Buna göre Çoklu Regresyonun en önemli varsayımlarından birisi sağlanmış olmaktadır.

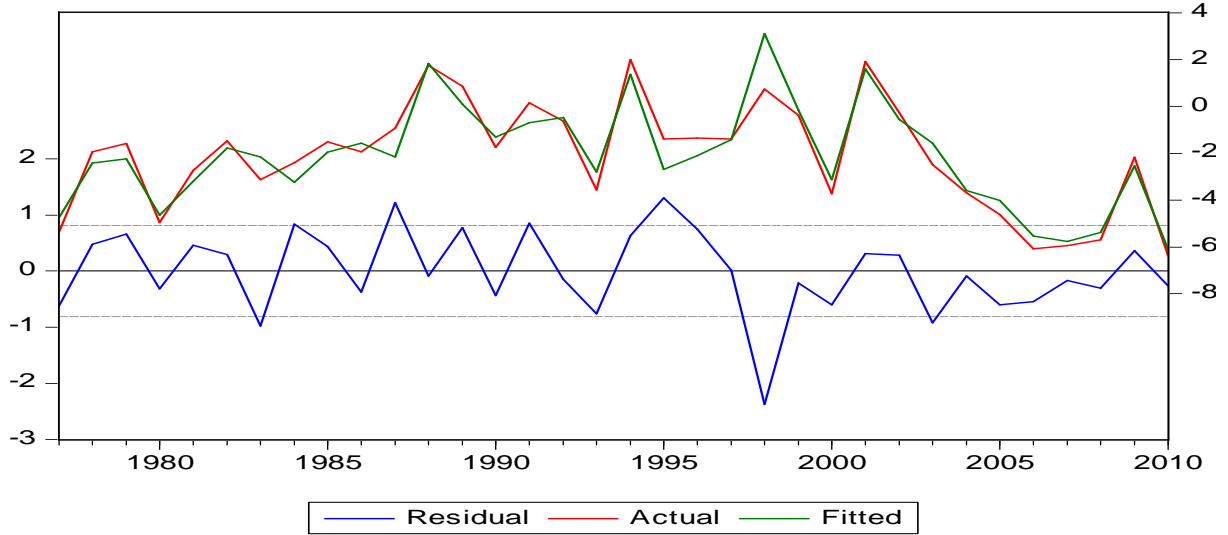
Hata terimlerinde otokorelasyon varlığının araştırılmasına yönelik yapılan 16 döneme ait Korelogram test sonuçları ise Tablo-6'dadır.

Tablo 6: Korelogram Testi Sonuçları

Period	AC	PAC	Q-Stat	Prob
1	-0,068	-0,068	0,177	
2	0,048	0,043	0,266	
3	-0,049	-0,043	0,363	0,547
4	-0,181	-0,191	1,732	0,421
5	0,219	0,207	3,805	0,283
6	0,076	0,124	4,062	0,398
7	0,119	0,094	4,718	0,451
8	0,114	0,117	5,341	0,501
9	-0,154	-0,074	6,529	0,480
10	0,152	0,143	7,732	0,460
11	-0,317	-0,325	13,142	0,156
12	-0,038	-0,139	13,222	0,212
13	-0,033	-0,139	13,285	0,275
14	-0,163	-0,203	14,928	0,245
15	0,126	-0,065	15,958	0,251
16	-0,102	-0,040	16,671	0,274



Tablo-6’da verilen korelogram testine göre, hata teriminde otokorelasyon olmadığı görülmektedir. Zaman serisi kullanılmasına rağmen AR(1) ve AR(2) kullanılmasıyla hata teriminin değerleri arasındaki otokorelasyonun ortadan kalktığı görülmektedir. Kurulan model ve gerçekleşen değerlerin mukayesesi ise Şekil-3’de gösterilmiştir.



Şekil 3: Kurulan Model ve Gerçekleşen Değerlerin Mukayesesi

24 Ocak 1980 ekonomik istikrar programı kararlarından itibaren, ekonomide yaşanan liberalleşmeye paralel olarak dış ticarete önemli bir büyüme yaşanmıştır. Bu tarihten itibaren CİB’nda da kronik bir açık oluşmuştur. Bu süreçte yaşanan diğer bir gelişme ise CİB açığında yaşanan volalite olmuştur. Şekil-3’de görüleceği üzere özellikle siyasi istikrarsızlığın ve ekonomik krizlerin yaşandığı 1990’lı yıllarda bu devinimin daha da arttığı görülmektedir. 2001 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra istikrarsızlık oldukça azalmıştır. Buna paralel olarak da modelin gerçek değerlere oldukça yakınlaştığı ve hata teriminin değerinin bu tarihten itibaren önemli derecede azaldığı görülmektedir.

4. SONUÇ

CİB, ülkelerin ekonomilerinin sürdürülebilir bir büyümeyi devam ettirmesinde en önemli etken ve göstergelerden birisidir. Kredi derecelendirme kuruluşlarından hane halkına kadar her düzeyde takip edilen CİB’nun uzun süreli açık vermesi ekonomilerde kalıcı hasarlara sebep olabilmektedir. CİB’nun açığının azaltılmasında temel problemlerden birisi bu açığın kaynağının bulunmasıdır. Bu kapsamda CİB açığına ilişkin modelleme yapılması önem kazanmaktadır. Bu nedenle birçok çalışmada CİB açığının modellenmesi hedeflenmiştir. Ancak yapılan çalışmalarda modelin açıklayıcılığı %50 civarında bulunmuş ve modellerde açıklanamayan önemli bir parçanın olduğu görülmüştür. Ayrıca, kurulan modellerin dayandığı varsayımların geçerliliğini gösteren hata terimlerinin normal dağılması, homoskedastisi veya otokorelasyon olmaması gibi hususların testi yapılmamıştır. Yapılan ekonometrik çalışmalarda açıklanamayan kısımların çok yüksek çıkması ve ekonometrik varsayımların geçerliliğinin test edilmemesi nedeniyle yapılmış çalışmaların tam olarak açıklayıcı olduğu söylenemeyecektir.

Cari İşlemler Dengesini modellemeye yönelik çalışmalarda; bağımsız değişken olarak, GSYİH’nın tüketim, yatırım ve hükümet harcamalarının çıkarılması suretiyle hesaplanması veya tasarruf-yatırım ve vergi gelirleri-kamu harcamaları arasındaki fark kullanılması



gerekirken; tüketim ve yatırımı etkileyen reel döviz kuru, Göreceli Gelir, Demografi, Belirsizlik, Ticarete Açıklık, Finansal gelişmişlik/Derinlik, Finansal Açıklık, Yasal Değişkenler gibi dolaylı değişkenler kullanılmıştır. CİB açığını dolaylı olarak etkileyen değişkenlerin modele doğrudan dâhil edilmesi neticesinde yapılan ekonometrik çalışmalarda tam olarak geçerli ve tutarlı sonuçlar alınamamıştır.

Cari işlemler açığının modellenmesi başlıklı bölümde yapılmış olan hem Panel Regresyon hem de Panel GMM çalışmalarında düzeltilmiş R^2 'nin 0,90'lar düzeyine çıktığı görülmektedir. Benzer çalışmalarda %50 civarında bulunan düzeltilmiş R^2 'nin bu çalışmada %92 bulunması teorik çalışmalara paralel olarak yapılan ekonometrik çalışmanın tutarlılığını göstermektedir. Modele yapılmış olan testlerde de geçerli ve tutarlı sonuçlar bulunmuştur. Çalışmada yalnızca tüketim ve yatırım bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Modelde bu değişkenlerin kullanılması cari işlemler dengesinin modellenmesine yönelik teorik açıklamalara uygundur. Çalışmada denkleme ait sabit katsayının yüksek çıkması ve üç dönem otoregresif değişkenin modele dâhil olması [AR(1), AR(2) ve AR(3)] CİB'nun kısa dönemde değişiminin oldukça zor olduğunu ve uzun dönemli, istikrarlı bir eğilim içinde hareket ettiğini göstermektedir.

Çalışmada kullanılan G-20 ülkelerinden 18'inin ekonomilerinin, petrol ihraç etmeleri veya kronik açık/fazla vermeleri gibi farklı özelliklere sahip olması ve zaman serisi olması nedeniyle, Panel Regresyonda hata terimlerinin normal dağılmadığı görülmüştür. G-20 ülkelerine ilişkin modele ait değişkenlerin yalnızca Türkiye'ye uyarlanması durumunda ise hata teriminin normal dağıldığı görülmüştür. Yine modele bağımlı değişkenin yalnızca iki dönem gecikmeli olarak girmesi de Türkiye'de yaşanan volatilitenin yüksekliği ile uyumludur. G-20 ülkelerine ilişkin modelde tüketimin katsayısı -0,81, yatırımın katsayısı ise -1,33 bulunmuştur. Yine modelde tüketimin CİB açığına bir dönem gecikmeli olarak etkisinin devam ettiği görülmektedir. Modelin yalnızca Türkiye'ye uyarlanmasında ise tüketimin katsayısının -0,62, yatırımın katsayısı ise -0,76 olmuştur. G-20 ülkelerinden farklı olarak tüketim yerine yatırımın bir dönem gecikmeli olarak modele dâhil olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, G-20 ülkelerinde CİB açığına tüketimin katkısının daha fazla olmasına karşılık Türkiye'de yatırımın etkisinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bağımlı değişkenin G-20 ülkelerinde üç dönem, buna karşılık Türkiye'de iki dönem gecikmeli olarak modele girdiği görülmektedir. Ancak bağımlı değişkenin gecikmeli olarak girmesine karşın Türkiye'nin katsayıları G-20 ülkelerinden çok daha yüksektir. Özellikle ilk döneme ait AR(1) değişkenin katsayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Modelin açıklayıcılığı G-20 ülkelerinde %92 iken Türkiye tek ülke olmasına rağmen %88'e düşmüştür. Bu durumun ise dönem içerisinde istikrarsızlığın Türkiye'de çok daha yüksek olmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

CİB açığının azaltılması tüketimin ya da yatırımın düşürülmesi ile mümkün olabilecektir. Yatırımların azalması veya azaltılması ise ekonomide büyümeyi azaltması nedeniyle istenmeyen bir durumdur. Dolayısıyla CİB'nun açık vermesi durumunda izlenmesi gereken en önemli politika, tüketimin azaltılması olmalıdır. Tüketimin azaltılması aynı zamanda tasarrufu arttıracığından, son derece etkili olacaktır. Bu nedenle tüketimin açıklanmasına yönelik ekonometrik çalışmaların CİB'nun açığının açıklanmasında önemli bir etkisi olacaktır.



5. KAYNAKÇA

- Agenor, P. & Montiel, P.J. (2008).** Development Macroeconomics, Third Edition, Princeton University Press, USA.
- Aizenman, J. & Jinjark, Y. (2008).** Current Account Patterns And National Real Estate Markets, NBER Working Paper Series-13921, USA.
- Bernanke, B.S. (2005).** The Global Saving Glut and the U.S. Current Account Deficit, Speech at the Sandridge Lecture, Virginia Association of Economists, March 10, USA.
- Chinn, M. & Prasad, E.S. (2000).** Medium-Term Determinants of Current Accounts in Industrial and Developing Countries: An Empirical Exploration, NBER Working Paper Series-7581, USA.
- Chinn, M. & Ito, H. (2005).** Current Account Balances, Financial Development and Institutions: Assaying The World “Savings Glut”, NBER Working Paper Series-11761, USA.
- Davidson, R. & Mackinson, J.G. (1999).** Foundations of Econometrics, Oxford Press, UK.
- Dornbusch, R. & Fischer, S. & Startz, R. (1998).** Macroeconomics, Seventh Edition, Irwin McGraw-Hill, USA.
- Ito, H. & Chinn, M. (2007).** East Asia and Global Imbalances: Saving, Investment, and Financial Development, NBER Working Paper Series-13364, USA.
- Mankiw, N.G. (2007).** Macroeconomics, Fifth Edition, South-Western CENGAGE Learning, USA.
- Obstfeld, M. & Rogoff, K. (1998).** Foundations of International Macroeconomics, Second Printing, The MIT Press, USA.
- Salvatore, D. & Reagle, D. (2002).** Theory and Problems of Statistics And Econometrics, Second Edition, Schaum’s Outline Series, McGraw-Hill, USA.
- Wooldridge, J.M. (2010).** Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data, Second Edition, The MIT Press, USA.

6. İNTERNET KAYNAKLARI

- http://databank.worldbank.org/databank/download/WDIandGDF_excel.zip (Erişim Tarihi: 07.09.2012).
- http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/wdi_ebook.pdf (Erişim Tarihi: 07.09.2012).